

PREJAVY KLIMATICKEJ ZMENY V KONTEXTE ENVIRONMENTÁLNYCH ZÁŤAŽÍ

Andrej Machlica - Michaela Borošová - Martin Kolesár - Martina Krnáčová

DEKONTA Slovensko spol. s r.o.,
machlica@dekonta.sk

*Konferencia ZNEČISTENÉ ÚZEMIA 2023 sa realizuje v rámci národného projektu
Zlepšovanie informovanosti a poskytovanie poradenstva v oblasti zlepšovania kvality životného prostredia na Slovensku.
Projekt je spolufinancovaný z Kohézneho fondu Európskej únie prostredníctvom Operačného programu Kvalita životného prostredia (2014 – 2020).*

Prejavy klimatickej zmeny na globálnej úrovni (zdroj SHMÚ)

- **Teplota vzduchu**
- Z výsledkov Svetovej meteorologickej organizácie od roku 1866 vyplýva, že priemerná teplota zemského povrchu je o 0,74 °C vyššia ako bola pred 100 rokmi.
- 10 najteplejších rokov bolo zaznamenaných od roku 1983, pričom 8 najteplejších sa vyskytlo od roku 1990,
- že **teplotné** a **zrážkové extrém**y sú oveľa častejšie v poslednom období ako to bolo v minulosti a sú v zhode s nárastom koncentrácie skleníkových plynov v atmosfére - **október roku 2001 najteplejším mesiacom v histórii merania teplôt od roku 1880 v USA**. Októbrové teploty boli nadpriemerné v 23 rokoch z posledných 25 rokov.
- Popri globálnom náraste teploty vzduchu **sa výrazne ohrievajú najmä polárne oblasti**.

- **Horúčavy a sucho**
- **V súčasnosti sa sucho prejavuje hlavne v Sahelskej oblasti**, kde od 70-tych rokov úbytok vlhky predstavuje až 20 % v porovnaní s predchádzajúcimi 70 rokmi v tejto africkej oblasti
- Austrália bojuje s dlhodobým suchom už od roku 2003
- **Povodne**
- Jedným z najdaždivejších rokov bol rok 1991 kedy boli najväčšie záplavy v histórii v celej juhovýchodnej Ázii a v Bombaji. Veľké záplavy boli tiež v Egypte, Izraeli, Číne a dokonca aj vo Viedni. **V rokoch 1994 a 1995 bola Európa zasiahnutá "storočnými" záplavami**, najviac zasiahnutými krajinami bolo Holandsko, Nemecko, Belgicko a Francúzsko. Záplavy boli spôsobené nezvyčajne dlhým obdobím dažďa. **Mimoriadne povodne sa vyskytli v priestore strednej Európy aj v rokoch 1997, 1999 a 2002.**
- **Stúpanie morskej hladiny**
- Z celosvetových pozorovaní vyplýva, že morská hladina stúpala za posledných 100 rokov o 10 až 25 cm. (zdroj SHMÚ)

Prejavy klimatickej zmeny na Slovensku (zdroj SHMÚ)

- **sa na Slovensku prejavili** nárastom priemernej ročnej teploty vzduchu za posledných 100 rokov **o 1,1 °C**,
- Najteplejších 12 rokov bolo zaznamenaných od začiatku 90-tych rokov. Zároveň došlo k poklesu atmosférických zrážok v priemere o 5,6 %.
- **Regionálne rozdiely** boli zaznamenané medzi južnou a severnou časťou územia. Na juhu Slovenska bol tento pokles 10 %, kým na severe a severovýchode 5%.
- Prejavom klimatických zmien je najmä výrazný pokles relatívnej vlhkosti vzduchu (do 5%). Podobne poklesla snehová pokrývka takmer na celom území Slovenska.
- **Podľa Územnej štúdie Slovenska o zmene klímy sa globálne otepľovanie môže prejavíť na našom území rastom priemerov teploty vzduchu do roku 2075 o 2 až 4 °C.**
- Takéto klimatické zmeny neboli u nás zaznamenané počas celého holocénu a v praxi znamenajú **presun teplotných pomerov Podunajskej nížiny na Liptov**. Je vysoko pravdepodobné, že **negatívne ovplyvnia vodnú bilanciu, biologické výroby ako sú poľnohospodárstvo, lesné hospodárstvo a rybárstvo, zvýšia ohrozenie biodiverzity a rovnako ohrozenie ľudského zdravia.**
- **rast výskytu extrémnych denných úhrnov atmosférických zrážok**, čo vedie k miestnym povodniam v rôznych častiach republiky.
- **Poveternostné javy** – **víchrice** (napr. 2004 – Tatry), **tornáda**

- **Znižovanie zásob vodných zdrojov**
- **Synergické pôsobenie poklesu atmosférických zrážok a rastu teploty narúša prirodzený vodný cyklus.** Dlhodobé prietoky riek majú klesajúcu tendenciu od roku 1980, s výnimkou Dunaja.
- Podľa scenárov pre časové horizonty rokov 2010, 2030 a 2075 kapacita zásob povrchovej vody poklesne na 12,05, 11,05 a 9,42 miliárd m³, pri znížení prietokov o 4, 12 a 25 % (Marečková, 1997).
- Miestne zvýšenia vodnatosti pri privalových dažďoch sú dočasné a vodné toky budú výrazne znížené najmä počas jarných a letných mesiacov. To znamená negatívny vplyv na biodiverzitu riečnych a potočných ekosystémov.
- **Najmenej bude ovplyvnený sever a najviac juh Slovenska.** Významné zníženie sa predpokladá pre zásoby podzemných zdrojov vody.
- **So znížením zásob podzemnej vody, postupným ubúdaním atmosférických zrážok na strednom a južnom Slovensku, otepľovaním a ďalším používaním hnojív sa môže začať prejavovať zvýšená eutrofizácia vodných tokov a nadrží.**
- **Zvýšené znečistenie vody** môže mať za následok zmenu a úbytok vodnej fauny a flóry. (zdroj SHMÚ)

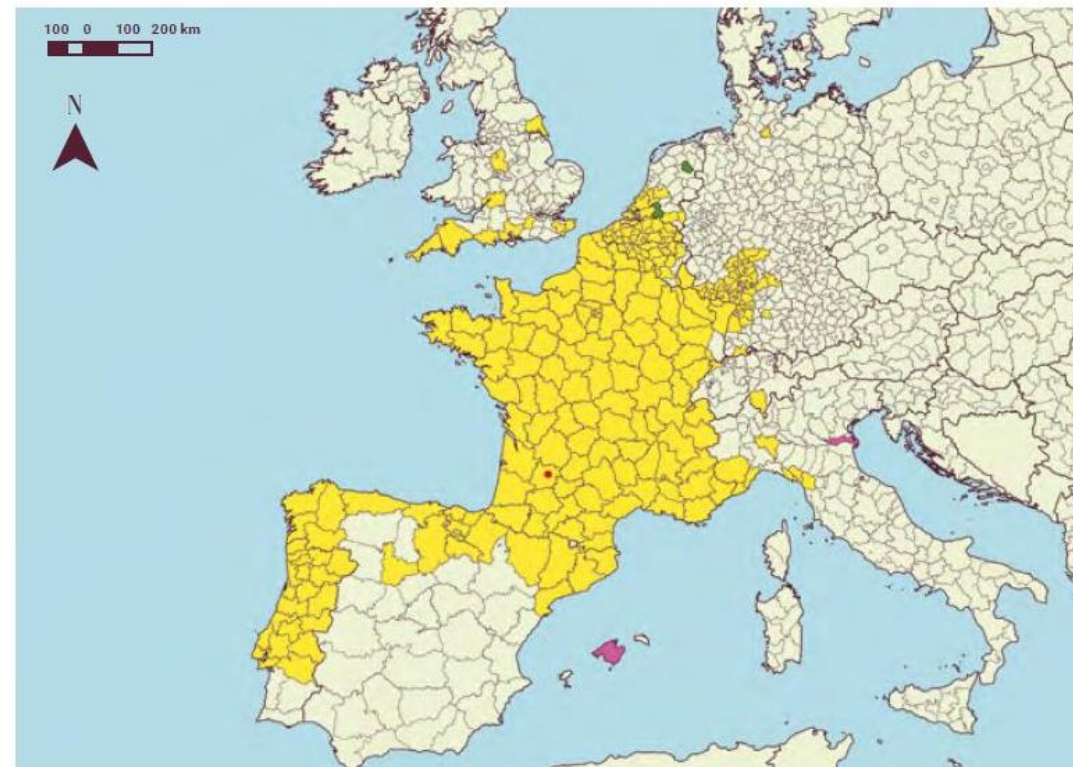
Sršeň ázijský

- V roku 2004 dovoz kontajnerom do Francúzska a odtiaľ sa šíril 100 km ročne po celom Francúzsku,
- Španielsko, Portugalsko, Taliansko, zasahuje do hraníc južného Nemecka a na hranice Švajčiarska a Rakúska.
- V 2016 ho Európska Únia vyhlásila za invázy druh.
- **3.9.2023** Győr-Moson-Sopron výskyt sršeň ázijský (zdroj: denník pravda, ...)

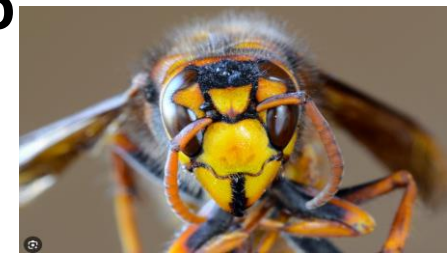

Výskyt sršňa ázijského k 26/01/2022

- PRVÉ NÁJDENÉ HNIEZDO (2004)
- PRAVDEPODOBNE NEÚSPEŠNÝ POKUS O ZAHNIEZDENIE / ERADIKOVANÉ
- PRED ROKOM 2021
- BEZ ÚDAJOV / PRAVDEPODOBNE CHÝBAJÚ ÚDAJE
- OBJAVENÉ V ROKU 2021

- Potvrďzuje to aj predseda včelárov bratislavského kraja Slovenského zväzu včelárov (SZV) Milan Rusnák. **“Ázijský sršeň je mimoriadny dravec a 60 % jeho stravy tvoria včely. Avšak, likviduje akýkoľvek hmyz. Je to výborný letec - chytí za letu vážku, mäsiarku a ľahko si poradí aj so včelou. Odcvakne jej hlavu i bruško a s hrudou, kde sa nachádza najviac bielkovín, odchádza,”** vysvetľuje odborník s tým, že na Slovensku sa zatiaľ nevyskytuje.
- **“Náš sršeň napr. zaháňa cyklistu 20 metrov a potom sa vráti. Ázijský sršeň ho naháňa 200-300 metrov a normálne ho “dobodá”. Na človeka sa môže vrhať aj niekoľko desiatok týchto sršňov. Ide o mimoriadne účinný a bolestivý jed. Takže nemajú problém len včelári, ale aj bežní ľudia i dobytok. Je extrémne dravý a má rôzne stratégie,”** ozrejmuje Rusnák, podľa ktorého sa tento problém už čoskoro môže týkať aj Slovenska. V prípade jeho nájdania u nás je nevyhnutné ho hneď zahubiť, kým sa nerozmnoží. Ak sa tak stane, rozšíri sa aj do 50-80 km vzdialenosti od miesta výskytu.
- Sršeň ázijský je rizikom najmä pre včelstvá, ktoré sú zásadnou zložkou jeho potravy. Spravodajský portál seznam.cz cituje včelárku a expertku na sršne ázijské Helenu Prokovú: **„Včely medonosné sú pre sršne ázijské ako McDonald. Tvoria 30 až 60 percent ich jedálneho lístka.“**

Pohánkovec (krídlatka) (*Fallopia sp., syn. Reynoutria*)

- Trváca, rastlina pôvodom z východnej Ázie, ktorá vytvára na miestach svojho výskytu rozsiahle nepreniknuteľné porasty krovinatého vzrastu s výškou viac ako 100 cm.
- V Európe sa vyskytuje pohánkovec japonský , pohánkovec sachalínsky
- Tvorí rozsiahle porasty pozdĺž vodných tokov, ciest, na synantropných stanovištiach, v intravilánoch miest a obcí. Môže narušiť základy budov, múry, chodníky, odvodňovacie systémy a prispieť k zvýšeniu rizika záplav (obmedzený prietok, poškodenie protipovodňových zábran).
- Zdroj: <https://invaznedruhy.sopsr.sk/fallopia-sp-rod-pohankovec/>

Vplyv klimatickej zmeny na vodné toky

- Zdroj: Vladimír Kováč - AQ-BIOS, spol. s r. o., prezentácia na **Medzinárodná konferencia MANAŽMENT RIZÍK; ZMENA KLÍMY A VODNÉ TOKY (5/2023 SAŽP)**

Invázne druhy rýb na Slovensku

býčko čierousty
(*Neogobius melanostomus*)

býčko rúrkonosý
(*Proterorhinus semilunaris*)

Obr.: Joe Tomelleri

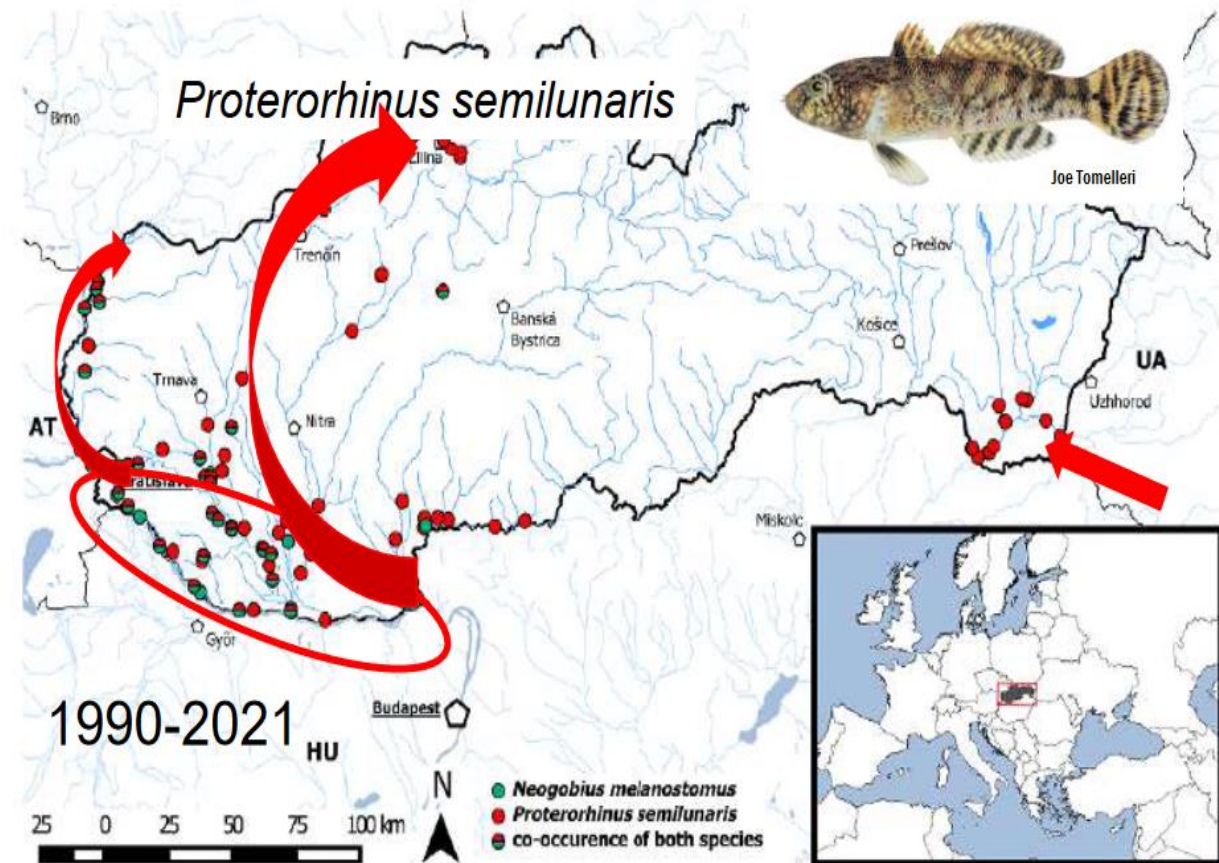

Fig. 2. Current distribution of the round goby (*Neogobius melanostomus*) and western tubenose goby (*Proterorhinus semilunaris*) in Slovakia.

Slovák Švolíková et al. 2021

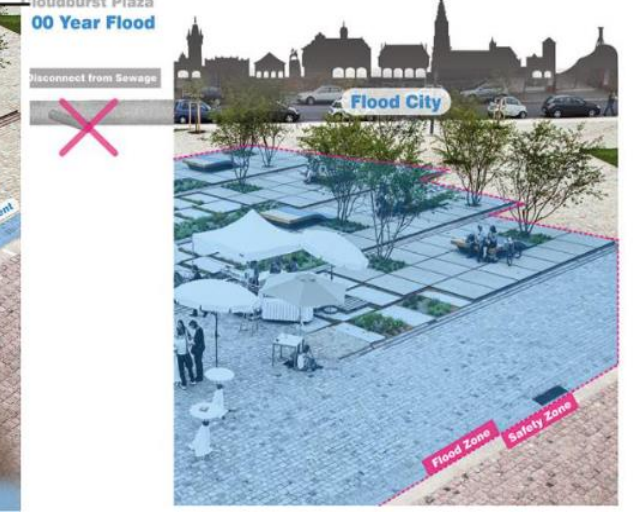
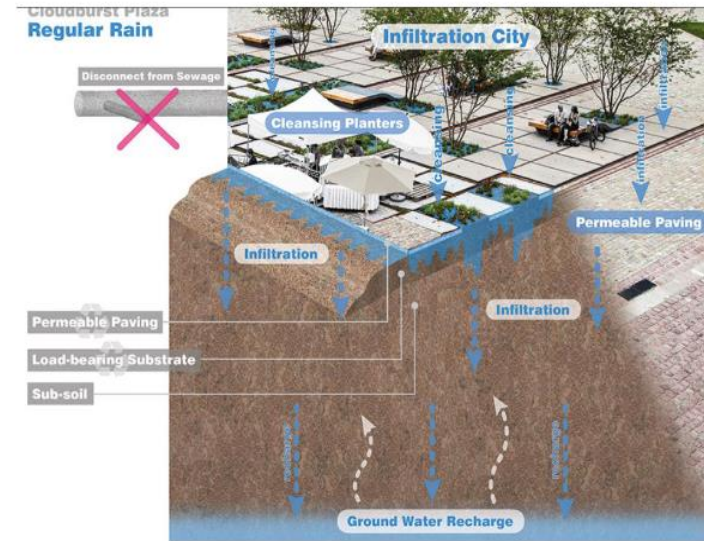
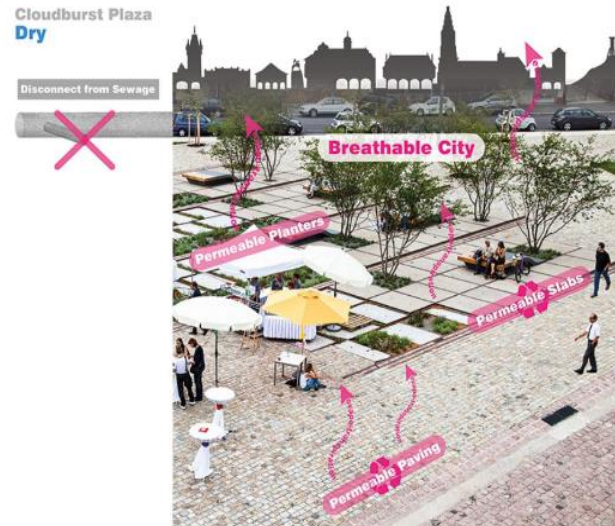
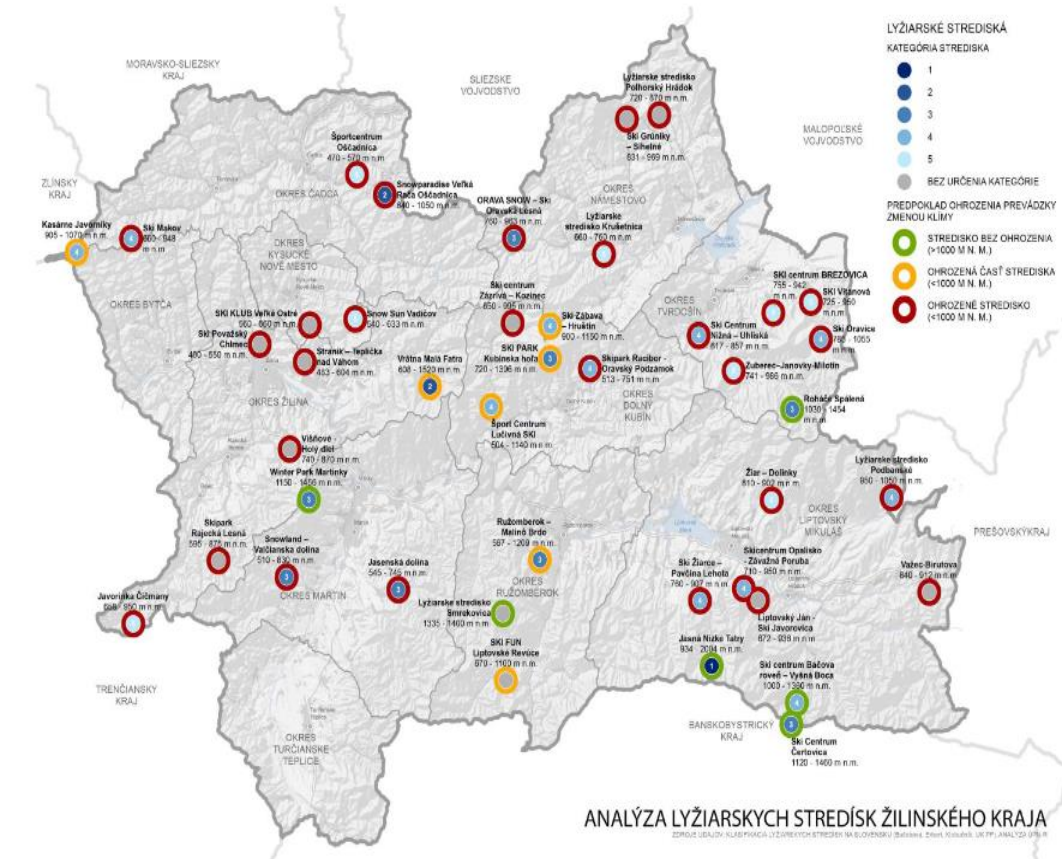

- Vplyv na poľnohospodársku produkciu

- Aj tu sa očakávajú zmeny pomerov v jednotlivých fázach vegetačného obdobia, napr. sumy denných teplôt, sumy fotosynteticky aktívneho žiarenia.
- **Kritickými následkami pre poľnohospodárstvo SR môže byť nedostatok vody a výkyvy počasia, privalové dažde a dlho trvajúce periódy sucha.**
- Najodolnejšími pôdami voči klimatickej zmene budú predovšetkým najkvalitnejšie a najúrodnejšie pôdy, černoze, čiernice a hnedozeme.
- **Dlhé periódy sucha zvýšia tlak na zavlažovanie ornej pôdy, čo zvýši nápor na riečne ekosystémy a na zásoby podzemných vôd.**
- Zvyšovanie priemernej teploty vzduchu uľahčuje tiež šírenie **patogénov rastlín, prezimovanie poľnohospodárskych škodcov**, čo môže zvýšiť tlak na chemizáciu. (zdroj SHMÚ)

Vplyv klimatickej zmeny na krajinu

Zdroj: Z. Hudeková, Adaptácia na zmenu klímy, krajina a vodné toky, prezentácia na Medzinárodná konferencia MANAŽMENT RIZÍK; ZMENA KLÍMY A VODNÉ TOKY (5/2023 SAŽP)

Analýza lyžiarskych stredísk – snehová pokrývka, zdroj: ÚPD ŽsK – časť prieskumy a rozboru

- Zmena lesných spoločenstiev a ohrozenie biodiverzity lesov
- Podľa predpokladov (Marečková, 1997) spôsobí klimatická zmena do r. 2075 **posun vegetačných pásiem o 200 až 300 km na sever**, resp. o 150 až 300 m do vyšších polôh.
- V lesných spoločenstvách sa očakávajú rozsiahle zmeny. V oblasti horských smrekových lesov sa výrazne zvýši zastúpenie buka a javora horského, zníži sa zastúpenie smreka.
- V oblasti stredohorských zmiešaných lesov nastane **úplná absencia ihličnatých drevín**, zhoršia sa podmienky pre buk, výrazne sa zvýši zastúpenie dubov, javorov a jaseňa. (zdroj SHMÚ)

Vplyv klimatickej zmeny na vodné hospodárstvo

- ..... Cieľom spracovania UGVT bolo zohľadniť najnovšie trendy protipovodňovej ochrany a režimu vodných tokov v podmienkach prebiehajúcich klimatických zmien.

AKTUALIZÁCIA ÚZEMNÉHO GENERELU VODNÝCH TOKOV A PROTIPOVODŇOVEJ OCHRANY MESTA BRATISLAVA

Čistopis vypracovaný na základe výsledkov verejného prerokovania realizovaného od 14.12.2021 do 15.02.2022

Obstarávateľ: Magistrát hlavného mesta SR Bratislava

Vypracoval: HYDROCOOP spol. s r.o., Bratislava Hydrocoop

Dátum: máj 2022

Zreálnenie návrhových dažďov august 2021

2r. 15 min/100%odtok	5r. 15 min/100%odtok	20r. 15min / 100% odtok	50r. 120 min/5% odtok
142 l/s/ha 166,7 l/s/ha	180 l/s/ha 201,1 l/s/ha	237 l/s/ha 244 l/s/ha	51,3 l/s/ha 80,6 l/s/ha
13 mm/m ² 15 mm/m ²	16 mm/m ² 18,1 mm/m ²	21 mm/m ² 22 mm/m ²	37 mm/m ² 58 mm/m ²
142 l.s ⁻¹ 166,7 l.s ⁻¹	180 l.s ⁻¹ 201,1 l.s ⁻¹	237 l.s ⁻¹ 244 l.s ⁻¹	2,56 l.s ⁻¹ 4 l.s ⁻¹

Nárast o 17%

Nárast o 12%

dážď

Nárast o 4%

retencia

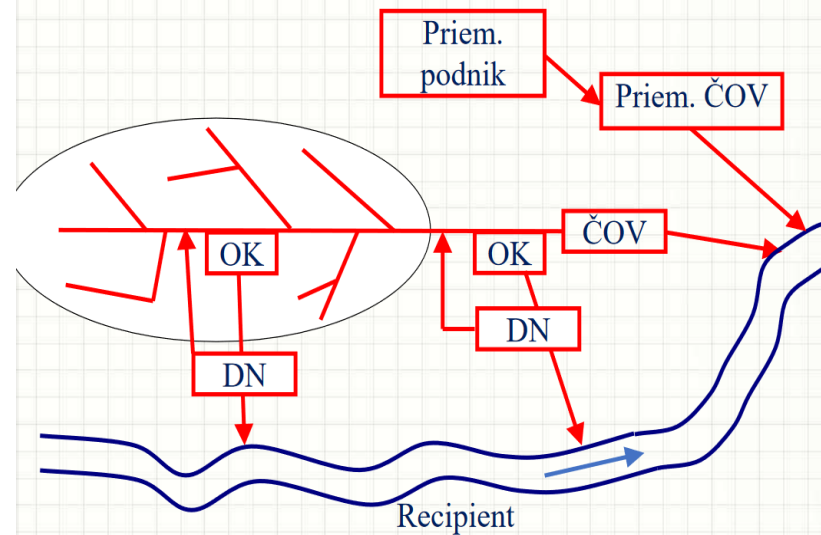
Nárast o 57 %

Zdroj: Ing. Ján Dobiaš, Sprísnené požiadavky na nakladanie s vodami z povrchového odtoku v intraviláne mesta Bratislava
OZ Povodie Dunaja, Slovenský vodohospodársky podnik, š. p., Odborný seminár Využitie zrážkovej vody v sídlach a spôsoby financovania vodozadržných opatrení, Zvolen (9/2023 SAŽP)

Vplyv klimatickej zmeny na vodné hospodárstvo

- Zdroj: doc.M. SOKÁČ, PhD., ODLÁHČOVANIE ODPADOVÝCH VÔD A DOPADY NA VODNÉ TOKY, prezentácia na **Medzinárodná konferencia MANAŽMENT RIZÍK; ZMENA KLÍMY A VODNÉ TOKY (5/2023 SAŽP)**

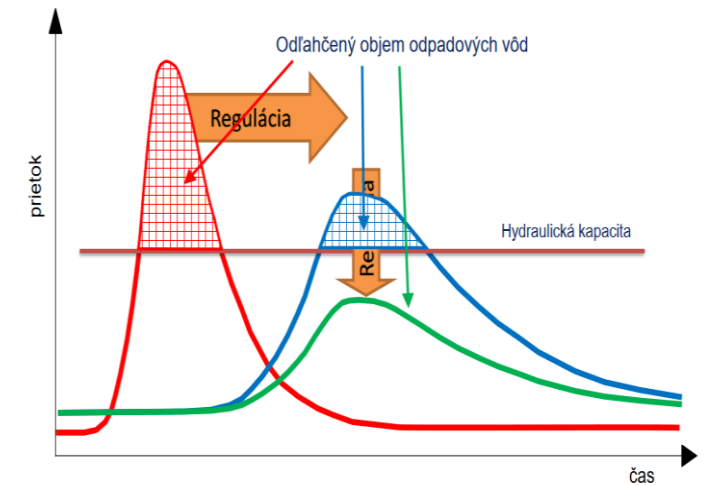
Koncepcia odvodnenia urbanistických celkov stokovou sieťou jednotnej sústavy

OK s čelnou priepadovou hranou

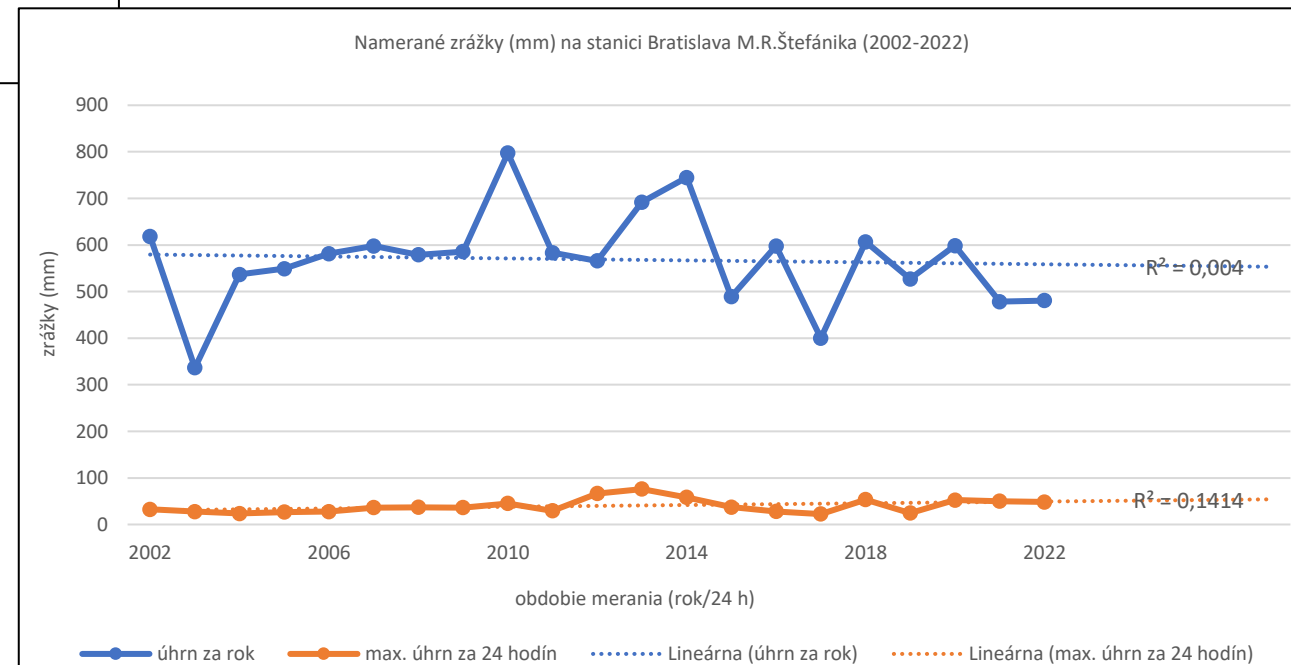
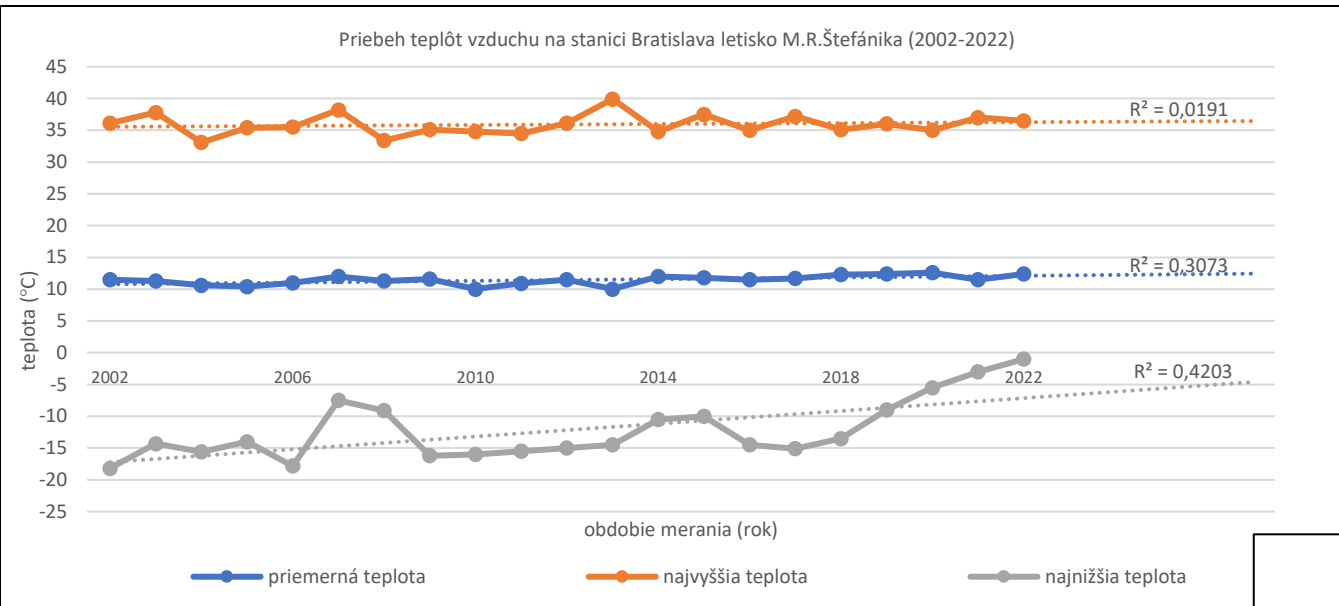
- Regulácia povrchového odtoku
- Redukcia povrchového odtoku, znečistenia

A čo my ?

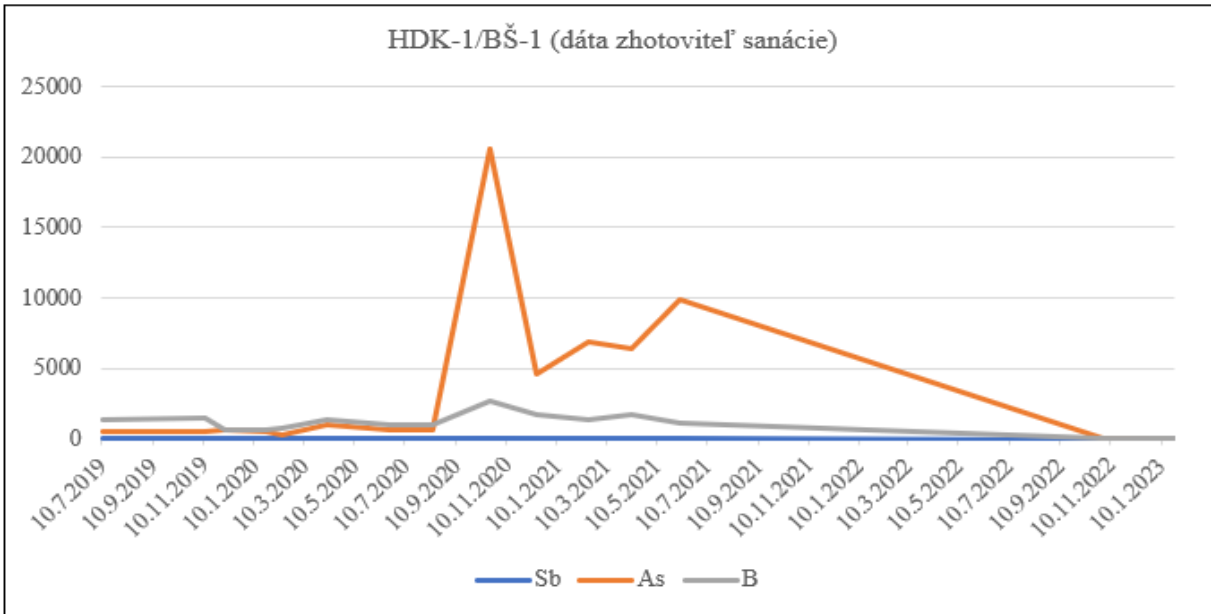
- **Spracovanie získaných dát** – trendy v dátach
- Spracovanie získaných dát - korelácie medzi koncentráciou znečistenia a meteorologickými javmi
- **Zmena režimu prúdenia** podzemných vôd – zmena preferenčných ciest
- Vplyv EZ na krajinu
- **Rekultivácia územia**
- Dimenzovanie technických prvkov súvisiacich k meteorologickými javmi
- **Ovplyvnenie monitoringu**
- .....

Spracovanie získaných dát

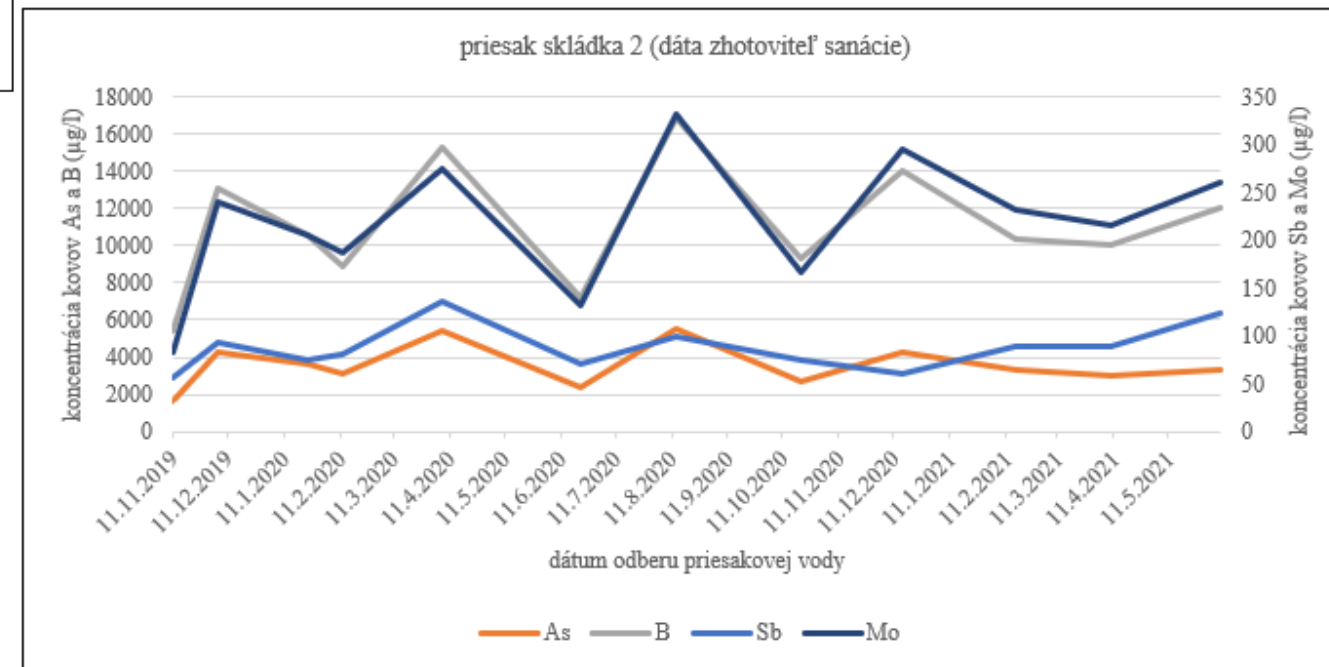

Spracovanie získaných dát

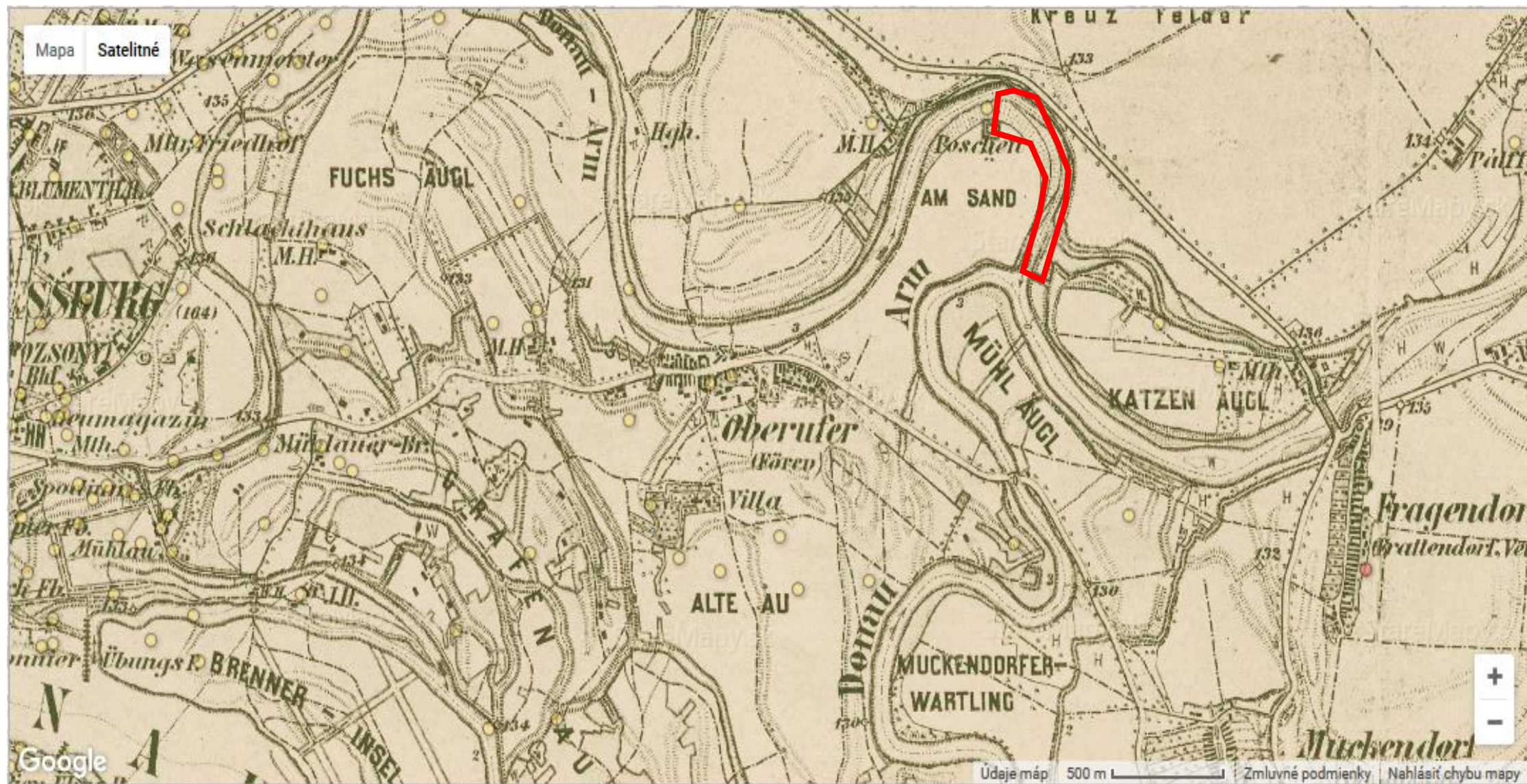
Graf č. 1: Pribeh koncentrácií vybraných kovov (As, B, Sb) vo vrte HDK-1/šachte BŠ-1

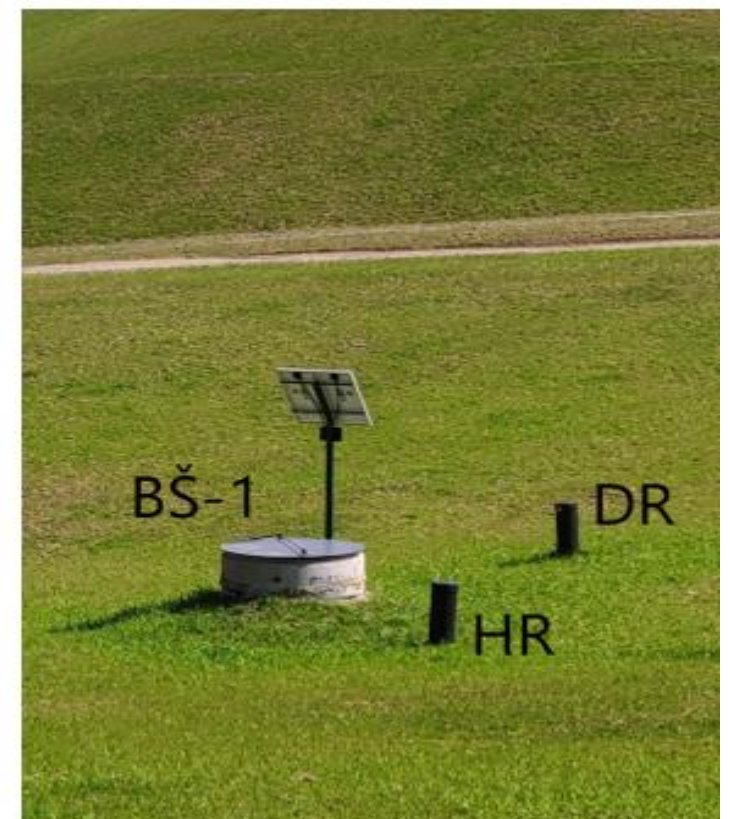
Graf č. 2: Pribeh koncentrácií vybraných kovov (Sb, As, B, Mo) v mieste odberu priesak skládka 2

Predpokladané preferenčné cesty

Historická mapa 1783

Rekultivácia územia

Rekultivácia územia

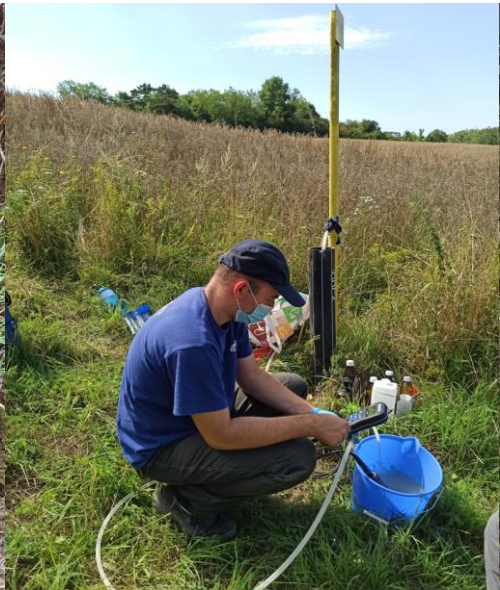
Dimenzovanie odtokových rigolov

Ovplyvnenie monitoringu

Pri plánovaní GÚ by bolo preto vhodné zvoliť dostatočne dlhé časové obdobie na realizácie, aby sa v prípade potreby dali vzorky odoberať aspoň počas väčšej časti hydrologického roka, ideálne s prekryvom aspoň v mesiacoch, kedy sú hladiny podzemných vôd najnižšie a najvyššie.

Námet ? Myšlienka?

- Prejavy klimatickej zmeny **sú už preukázané** vo viacerých sférach nášho života
- **Povzbudenie** na interpretáciu dát v súvislosti s klimatickou zmenou ?
- **Vytvorenie národnej authority** nadrezortného charakteru, ktorá by dokázala reagovať na potreby aktuálnej situácie - napr.

Úrad splnomocnenca vlády pre oblasť vôd, ich ochranu a využívanie,

(pomenovanie nechám na kreativitu budúcej vlády, odbornej verejnosti 😊)

Pod'akovanie

MŽP SR – Sekcia geológie a prírodných zdrojov

Ministerstvo obrany SR

MŽP SR – Sekcia vôd

Slovenská agentúra životného prostredia

Zhotovitelia geologických úloh

Kolektív zo spoločnosti DEKONTA Slovensko, spol. s r.o.

Ďakujem za pozornosť